

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies duodecimus, decimus tertius et decimus quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1868

De S. Coeleste Seu Coelestio Episcopo Confessore. Metis In Lotharingia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71232)

A

D

DE S. COELESTE SEU COELESTIO

EPISCOPO CONFESSORE.

METIS IN LOTHARINGIA

C. G.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§ I Sancti in quibusdam Fastis sacris memoria ; tempus quo translatae sunt sacrae ejus exuviae ; Actorum, non edendorum, errores, et nominatim quoad Sancti aetatem, refelluntur.

B

CIRCA
INITIUM
SECVLI IV.Sancti, in
recentiori-
bus Fastis
sacris

C

Sanctum Coelestem, seu, ut a recentioribus vocatur, S. Coelestium, cujus jam bis in Prætermisissis, ad diem videlicet 7 Maii ob translationem eo die in Actis notatam, et ad diem, XIV Octobris proxime prægressam, ob Claudii Roberti, XIII Octobris Sanctum coli asserentis, testimonium, nescio, unde haustum, Majores nostri meminere, duobus locis Martyrologi, verum non admodum antiqui, adscribunt : Metis quidem, celebri et antiquæ Lotharingæ civitati editio Usuardi Lubeco-Coloniensis, in Auctariis apud Sollerium, ad hunc modum : Methis civitate Sancti Coelestis secundi ejusdem urbis episcopi et confessoris, addit Grevenus : discipuli Beati Petri Apostoli ; mutilus codicis Luxoviensis textus ita habet : Ipso die Coelestis episcopi ipsius civitatis. Breve etiam Sancti elogium ex Martyrologio proprio ecclesiæ cathedralis Metensis transcripsit Meurissius in historia episcoporum ejusdem ecclesiæ sic sonans : Metis S. Coelestis episcopi et confessoris ; idem habet Castellanus ; prolixiori vero encomio eum exornat Saussayus, his verbis concepto : Metis S. Coelestii secundi illius ecclesiæ episcopi, qui cum Sancto Clemente Roma hanc urbem proficiscens, eique in salutis opere gnaviter suffragatus, deinde post ejus felicem transitum ovium curam ex officio suscipiens difficillimis his temporibus, quibus in Christi caulas impiorum ira magis fremebat, tutelam gregis ingenti cum virtute sustinuit, postque annos xv hoc in pastoralis munere strenue juxta ac religiose exactos, non nihil aucto domini peculio, servus fidelis migravit ad gaudium repromissum. Sepultus fuit in Crypta S. Clementis, e qua demum ob rutilantia signa Beatitudinis a Drogone præsule elicatum venerandum ejus corpus ad Mauri-monasterium in Alsatia delatum fuit, ubi hactenus quiescens promerita in veneratione habetur. Fontem, quem oratorie dilatavit, videtur hic Martyrologus habuisse Chronicon Metense editum apud Acherium tom. VI Spicilegii a pag. 643.

2 Ast Codex S. Gudulæ Bruxellis apud eundem Sollerium, cui consonat Florarium nostrum Ms., seculo xv inclinante exaratum, Sanctum antistitem Mauri-monasterio attribuit his verbis : Mauri-monasterio S. Coelestis episcopi, discipuli B. Petri apostoli, qui cum Beato Clemente et Felice ad urbem Metensem veniens post primum in eadem urbe episcopus constitutus coelestem duxit vitam, et tandem ad Christum migravit ; nempe ob mox memoratam in illud sacri corporis Translationem, publicamque, quam ibidem S. Præsul consecutus est, venerationem, quam paulo latius Judocus Coccius in Dagoberto redidit cap. VI exponit, relatae sacrarum SS. Coelestis et Auctoris exuviarum ad dictum monasterium Translationi hæc subjungens : hodieque istic (S. Coelestis et Auctor) multa in veneratione sunt præsentis sæpe ac prodigioso pellendis morbis, sed febribus maxime, auxilio, iisque, qui obstipio sunt corpore erigendis, si post fusas ad Deum preces subter tumbam, qua Sanctorum exuviae requiescunt, transgrediantur. Extant et magnæ pontificum condonationes, quibus ad pristinam patronorum venerationem ac frequentiore cultum invitati majores. Dictum vero Ordinis Benedictini cœnobium, depositionis Sancti nostri locum, Galliæ Christianæ auctores tom. V col. 866 ita describunt : Id quondam nominis [Cella Leobardi] habuit a S. Leobardo primo hujus loci conditore, sicuti a Mauro, in ordine abbatum quinto, Mauri-monasterium dictum est, vixisse vero S. Leobardum [ad diem xxxi Decembris Martyrologio Universali a Castellano insertum] sub Childeberto rege I quidam volunt, alii melius sub Childeberto II, vergente ad finem seculo VI, conditum est tertio a Tabernis [Gallicæ Saverne] in Alsatia lapide in honorem SS. Apostolorum Petri et Pauli et S. Martini, ut legitur in præcepto Theodorici IV cognomento Calensis apud Judocum Coccius in Historia Dagoberti cap. 6, pag. 62 ; nobis, qui habemus editionem Molsheimensem anni 1623, pag. 56. Mabillonius tom. I

E
memorati,
corpus sa-
crum ad mo-
nasterium
in Alsatia

F

Anna-

A *Annalium Benedictinorum similia scribit de fundatione ejusdem monasterii, quam refert ad annum 615. Pauca nunc de tempore Translationis dicenda sunt.*

translatum
est circa an-
num 828.

3 In Actis nullæ temporis, quo Translatio facta sit, notæ reperiuntur, neque auctor primæ Chronici Metensis partis, qui ut ex hujus fine colligitur, seculo XII floruit, plures quam laudatus supra Saussayus, profert; en ejus verba: Sepultus est (S. Coelestis) ante fores Cryptæ S. Clementis; sed post curricula temporum a Drogone archiepiscopo Metense translatus est in Elisatiam apud Mauri-monasterium. Drego frater naturalis Ludovici Pii imperatoris anno 823, ut volunt Sammartani tom. III Galliæ Christianæ pag. 712, episcopus factus est, et sedem Metensem 32 annis tenuit, ita ut Translatio hæc inter annum 823 et 855 collocari debeat: Cointius et Mabillonius hujus epocham figunt circa annum 828 ex laudato Coccio, qui sacras S. Coelestis et S. Auctoris exuvias non sine ingenti et religiosa pompa, quibusdamque editis in via prodigiis, (quæ qui latius scire desiderat, adeat Historiæ ejus Dagobertinæ cap. VI) transtulisse Drogonem asserit, postquam is jussu Ludovici fratris dictum Mauri-monasterium, memorato anno 828 miserabile incendium passum, restauraverat.

B

Auctor
nullius pre-
fati, nec id-
circo eden-
dorum

4 Res tam ante, quam in episcopatu a Sancto antistite gestas seculo VIII prorsus incognitas fuisse testatur Paulus Warnefridus Foro-Julienis diaconus, qui eodem seculo libellum seu breve Chronicon, editum in corpore Historiæ Francicæ a pag. 172, et novissime a Calmeto tom. I Historiæ Lotharingicæ inter instrumenta, scripsit de episcopis Metensibus, enumeratis septem S. Clementis successoribus hæc subjiciens: Quorum omnium studiis certum est crevisse Dei ecclesiam, quamvis eorum nobis specialiter occulta sunt gesta; idem pro seculo XII probant, quæ recitatis numero præcedenti post pauca intermedia subdit, Chronistæ apud Acherium sequentia verba: Cætera ejus (S. Coelestis) gesta, quamvis credantur magna, tamen nihil ad nos transmiserunt scripta priorum; ex quibus duorum scriptorum testimoniis non leviter argui potest, Acta Sancti nostri, quæ in Codice nostro pergamenæ, quondam Lucidæ-Vallis, abbatiæ Ordinis Cisterciensis prope Senones, signato Q. Ms. 2, habentur seculo VIII atque etiam XII esse posteriora; certo eadem non paucis post memoratam translationem annis scripta esse ex eo evincitur, quod hanc admodum jejune absque ullis personarum, temporis aliisque adjunctis memorent: Revoluta vero (inquunt) aliquanto (ab obitu) tempore, ipsius sacratissimum corpus a religiosis personis Alsatiam est translatus, et in Mauri-monasterio nonas Maji honorifice reconditum; ubi plurimi languidi diversarum infirmitatum sunt sanitati restituti et ad propria cum gaudio magno incolumes sunt reversi. Cum igitur S. Coelestius circa initium seculi quarti verosimiliter, ut infra probabo, obierit, patet biographum longiori annorum intervallo a Sancto fuisse disjunctum, quam ut res ejus gestas perspectas habere poterit, præsertim cum ipsi idonea defuisse monu-

C

menta, prolata Pauli Diaconi et Auctoris Chronici Acheriani testimonia evincant. Cumque adeo parva, vel potius nulla Actis insit auctoritas, fabulisque, ut ex mox dicendis perspicuum fiet, scateant, ea prelo prorsus indigna censui.

AUCTORE
C. G.

5 Itaque, quod biographus ait, Angelorum ecclesiam nova semper sobole sæcundatam fuisse Sancti nostri opera, cum hujus rei nulla alibi occurrat mentio, figmentum judico, non minus a veritate alienum, quam refutata a Bollandi in Notis ad Acta BB. Mariani et Murcherati tom. II Februarii pag. 366 et a Limpeno tom. I Septembris pag. 619 fabula, de quibusdam discipulis a S. Mansueto, Sancti nostri in Gallias advenientis, ut volunt Acta, comite, in Hyberniam ad prædicandum Evangelium missis; cæterum Sanctum antistitem omnes episcopalis muneris partes sancte ac laudabiliter explevisse facile assentior, sed an ad id munus a S. Clemente, cælo jam proximo, angeli jussu promotus fuerit, ætas biographi facit, ut vehementer dubitem, verearque, ut hoc ejus assertum plus fidei mereatur, quam alterum quoddam commentum, quo S. Clemens in quodam recentiori Vita ejus exemplari ab angelo accepisse dicitur successorum omnium Catalogum, aureis litteris efformatum, de quo auctor Vita S. Deicola, circa medium seculi X scribens, apud nos tom. II Januarii ita loquitur: Juxta ordinem situum Metensem opulentissimam urbem video non mediocriter decussatam, cui in tantum divinitas consulere dignata est, ut omnium Apostolorum suorum vocabula aureis ibi apicibus rutilent, angelica sine dubio manu exaratis, promeruit autem felix ista primores patres istos Clementem, Felicem, Auctorem, Coelestem etc., quem, tamen Catalogum a Calmeto tom. I Historiæ Lotharingicæ editum, imperante Carolo Magno, non angelica, sed humana exaratum esse manu inter auctores convenit.

varia

E

6 Ut cæteras de feris a venatoribus tutis, earumque vulneribus curatis, de filia regis Metensis resuscitata, quibus similia in Vita S. Mansueti, edita in Opere nostro tom. I Septembris a pag. 639, post medium seculi X fabulatus est Adso abbas Dervensis in Campania, de serpentibus e finibus civitatis Metensis eliminatis (nisi hæc figurate de idolis eorumque cultu sublatis dicta cum Calmeto in Dissertatione de episcopis Metensibus Historiæ Lotharingicæ præmissa et Benedictinis Scriptoribus in Historia Metensi anno 1769 typis vulgata interpretaris) missas faciam nugæ, referunt Acta Sanctum nostrum Antistitem, qui, ut aiunt: Fertur septuaginta duorum unus extitisse, præsentiam Domini corporalibus oculis vidisse, cum sanctis Clemente Metensium, Eucharico Trevirensium, Mansueto Tullensium primis episcopis et pluribus aliis a S. Petro Apostolo in Gallias missum, S. Clementi in convertendo ad fidem Christianam populo Metensi fidelem fuisse adiutorem, eidemque episcopalis cathedræ in eadem urbe fundatori proxime successisse, adeoque secundum Acta S. Coelestius Metensem sedem tenuit seculo I. Favet opinioni huic cum quibusdam num. 1 et 2 citatis Martyrologiis laudatum

proponuntur
fabulæ; as-
sertaque in
eis

F

AUCTORE
C. G.

Chronicon Metense apud Acherium ubi sic legitur : Beato Clemente ad cœlestia migrante, S. Cœlestis illi successit in officio episcopali, sedit quoque annis quindecim, sub Vespasiano VII, sub Tito II, sub Domitiano reliquis; obiit tempore ipsius persecutoris sub Anacleto Papa. Annum Christianæ æræ hæc notæ designant LXXXVI, quem etiam annum cum Florario nostro Ms. expressit Meurissius, verum recentiora sunt hæc omnia, quam ut assertam a biographo proximam Sancti a S. Petro missionem confirmare multum possint; non immerito igitur longe hinc abiit Castellanus, qui S. Cœlestii episcopatum ad seculum III retulit, a cujus sententia nos non multum recedentes, Sancti nostri obitum ad caput hujus Commentarii circa initium seculi IV collocavimus. Id autem ne immerito fecisse videamur, rationes ab iis, quibus moti Limpenus S. Mansueti et Perierus S. Materni, S. Cœlestii secundum biographum nostrum et Adsonem in Vita S. Mansueti in Gallias adveniens comitum, episcopatus seculo IV illigarunt, haud dissonas proponere juverit.

B

proxima
Sancti a S.
Petro in
Gallias mis-
sio

7 Latius hic monumenta ecclesie Metensis, originem suam ab ipsis Apostolorum temporibus cum pluribus aliis Galliarum ecclesiis repetentis, nec satis antiqua, nec satis idonea esse, ad faciendam fidem, ostendendo expatiari possumus; verum cum hæc ad S. Clementem præcipue spectent, uberius illud præstare poterit, qui ad diem XXIII Novembris ejus gesta illustrabit: nos interim hic observamus quædam legi in Sancti nostri Vita, quæ si vera sint, ejus episcopatum ad tempora Apostolis multum posteriora referendum esse ostendunt; leguntur autem sequentia: Quo (fugatorum serpentium miraculo) viso, omnes ingentem tulere clamorem ad sydera, magnum et verum esse Deum Christianorum, certatim catechizari, catervatim baptizari ardentibus... tum vero ecclesiam sub honore magistri sui Petri, Apostolorum principis constituit, quo fidelis populus ad agenda Missarum solemnia convenire et Catholici dogmatis mysteria sitibundo pectore valeret haurire; rege vero necdum credente, filia ejus unica defungitur..... adest Beatus Clemens cum fideli illo collega indissociabili Cœleste, regis votum audiunt, in oratione procumbunt: quid plura? Puella resuscitatur, vitæ restituitur, pater cum omni familia baptizatur, nomen Domini Jhesu ex tunc et deinceps libere ac publice ab omnibus prædicatur, colitur, veneratur et adoratur. Hæc idcirco proponere volui, non quod Sancti Vitam fide dignam judicem, sed quod Paulus Diaconus in Vita S. Clementis edita a Calmeto tom. I Historiæ Lotharingicæ inter instrumenta, quæ præcipuum est traditionis fundamentum, si fabulam resuscitate regis filie excipias, eadem scribat de Metensi civitate ad Christianam fidem conversa, de constructa a S. Clemente et dedicata S. Petro ecclesia, cui et duas alias ab eodem Sancto constructas superaddit, adeoque si monumentis, quibus plurimum nituntur Metenses, insistere velimus, Sancto nostro Metensem sedem tenente, ita ibi floruit, exterminata pe-

C

nitus idololatria, multiplicatis fidelibus, tribus erectis ecclesiis, fundataque episcopali sede, Christiana religio, quantum fere unquam alias; id vero consistere non posse, nisi sancti Cœlestii episcopatus ad tempora seculo I multum posteriora referatur, evincunt testimonia sequentia.

8 Paucas usque ad annum æræ Christianæ 250, quo Decius et Gratus consulatum gessere, non in omnibus, sed aliquibus tantum Galliarum urbibus erectas fuisse ecclesias, paucos Christianæ fidei cultores, frequentissima vero in omnibus civitatibus Deorum delubra, testatur Passionis S. Saturnini, edita a Ruinartio inter Acta Martyrum sincera et selecta editionis Parisiensis anni 1680 pag. 109. Auctor anonymus, si non coævus, saltem suppar: Postquam (inquit) sensim et gradatim in omnem terram Euangeliorum sonus exivit, parique progressu (sensim videlicet et gradatim) in regionibus nostris Apostolorum prædicatio coruscavit, cum raræ in aliquibus civitatibus ecclesie paucorum Christianorum devotione consurgerent, sed nihilominus crebra miserabili errore gentilium nidibus fœtidis in omnibus locis templa fumarent, ante annos L, sicut Actis publicis, id est Decio et Grato consulibus, sicut fideli recordatione retinetur, primum et summum Christi Tolosa civitas Sanctum Saturninum habere coeperat sacerdotem. Seculo etiam IV, quo S. Martinus ecclesie Turonensi præfuit, Gallicanis in finibus ad paucorum dumtaxat notitiam ineffabilia Trinitatis Dominicæ Sacramenta seu mysteria pervenisse asserunt septem Galliarum antistites in epistola ad Radegundem reginam anno, ut omnes consentiunt, 570 scripta; cum igitur ea, quæ a Paulo Diacono in Vita S. Clementis, et ab anonymo nostro in Actis S. Cœlestii de tota Metensi civitate ad fidem Christianam conversa, exstirpata idololatria, constructis ecclesiis narrantur, a primo seculo, uti allata testimonia manifestum faciunt, sint prorsus aliena, necesse est, ut Metenses monumenta, quibus maxime nituntur, vel manifestæ contradictionis arguant, vel primorum suorum antistitem missionem ad tempus seculo I multum posteriori differant; utque aliquam veri speciem concilient, non quidem Actis Sancti nostri, sed Actis S. Clementis, quorum hæc sunt verba apud Calmetum: Ea tempestate,.... cum Mediomatricum,.... civitas.... copiosis populorum turbis abundaret, ad eam B. Petrus Apostolus Clementem nomine.... sublimatum pontificali dignitate direxit, missionem hanc eo sensu intelligant, quem suppeditat Joannes Cordesius in dissertatione de tempore missi in Aquitaniam S. Martialis apud nos tom. V Junii edita a pag. 538: Cum Romana [ait] ecclesia Petri Sedes fuerit semper appellata, illi qui ab ea Sede legati sunt, a Petro missi fuisse dicti sunt, licet a Petri successoribus longa post tempora venerint: quod plurimis scriptorum locis manifestum, confirmatur dignitate Bonifacii a Gregorio II in Germaniam Evangelii gratia legati, qui missus S. Petri dicitur in Caroli Martelli epistola et cap. II, lib. v Capitularium.

D

ex Passione
S. Saturni-
ni, ex epi-
stola septem
episcoporum
ad Radegun-
dem,

E

F

AUCTORE
C. G.A
quadam,
quæ opponi
posset, obje-
ctione

9 Et quidem si talem, qualis a Paulo Diacono et Sancti nostri biographo depingitur, S. Clemente et dein S. Cœlestio episcopale munus gerentibus, re ipsa fuisse in sua urbe religionis Christianæ statum Metenses velint, allata auctoris Passionis S. Saturnini et septem episcoporum testimonia omnino exigunt, ut primos hos antistites aliquibus saltem annis seculo IV sub Constantino Magno, ante cujus imperium non tanto cum fructu, nec ita secure et libere Evangelium prædicari, idololatria exterminari, et ecclesiæ publicè ædificari poterant, vixisse credant; at vero licet ii, qui pro primorum Metensium episcoporum seculo I missione pugnant, monumenta, eodem seculo religionem Christianam tam uberes Metis fecisse fructus asserentia, erroris sint accusaturi, Sanctum nostrum in eadem urbe, episcopatu seculo I functum non fuisse, nondum ex laudatis testimoniis consecrari esse contentent; hæc enim, inquit, etsi seculo I non ita, ut extirpata penitus idololatria, pluribusque erectis ecclesiis, gentiliū errore crebra nidioribus fœtidis in Metensi civitate templa fumare cessarent, dominatam fuisse fidem Evangelicam, evincant, quominus tamen ibidem fundata jam tum fuerit ecclesiæ, sat magno fidelium, qui a proprio regerentur episcopo, numero constans, neutiquam obstat videntur.

B
soluta, et ex
Sulpitii Se-
veri Historia
sacra rejicitur.

10 Ita adhuc, ut gloriosam Metensis ecclesiæ antiquitatem tueantur, arguere possunt: ast, cum ante seculum III medium in aliquibus tantum Galliarum urbibus pauci secundum laudatum Passionis S. Saturnini auctorem existerint Christicolæ, horumque devotione pauca tantum erecta fuerint ecclesiæ, nec eo quidem modo, quem ex adversariorum sensu proposuimus, in Metensi civitate ob majorem suam ab Italia distantiam, seculo I vigere potuisse Christianam religionem facile quilibet agnitus est, qui in urbes Italiae viciniore citius, quam in longius ab eis dissitas, verosimillime ex eadem Italia illatum fuisse fidei lumen, urbemque tum metropolim, seculo demum II S. Photinum, anno 177 martyrio coronatum, nactam fuisse primum episcopum, considerarit; adhæc cum monumenta, quibus tantam ecclesiæ Metensi antiquitatem vindicare conantur, non sint seculo VIII antiquiora, et manifestæ, ut ex dictis patet, contradictioni obnoxia, eandem quoque antiquitatem plerisque aliis Galliarum ecclesiis, quæ similibus traditionibus monumentisque non sunt destituta, opinionis, quæ Sancti nostri episcopatum seculo I statuit, patroni pari de causa adscribere coguntur; jam vero, si in omnibus illis Galliarum urbibus, inter quas, imperante Carolo Magno, ea exarsit pro antiquitate ecclesiarum suarum æmulatio, ut primos suos antistites vel a S. Petro, vel a S. Clemente missos fuisse affirmarint, ac nominatim in Petragoricensi, Vellavensi, Catalaunensi, Cenomanensi, Alvernensi, Turonensi, Parisiensi, Senonensi, Rhemensi, Meldensi, Aurelianensi, Rothomagensi ac tandem, qua de agimus, Metensi re ipsa jam inde a seculo I sat magno numero Christicolæ, episcopique his præpositi existissent; nullum quoad tempus susceptæ in Italia re-

ligionis Christianæ, nullam, etiam quoad modum, nisi forte, quod hæc jam tum magis in Galliis, quam in Italia floruerit, fuisse discrimen consequeretur; adeoque a veritate aberrasset Sulpitius Severus lib. II Historiæ Sacræ ita scribens: Sub Aurelio Antonini filio persecutio quinta agitata, ac tum primum intra Gallias Martyria visa, serius trans Alpes [quam videlicet in Italia] Dei religione suscepta; aberrasset quoque auctor Passionis S. Saturnini, raras in aliquibus tantum civitatibus ante seculum III medium ecclesias paucorum Christianorum devotione consurrexisse, et septem episcopi, seculo IV, ad paucorum dumtaxat notitiam ineffabilia pervenisse Trinitatis Dominicæ Sacramenta asserentes: id vero quoniam nemo, qui Sulpitium Severum, auctorem sane gravissimum, seculo IV, auctorem Passionis S. Saturnini circa finem seculi III, et septem episcopos circa medium seculi IV in ipsismet Galliis floruisse, et proinde res, quas de religionis primis seculis in Galliis statu memoriæ produnt, optime perspectas habuisse expenderit, in animum sit inducturus, superest, ut ob horum testimonium auctoritatem Sancti nostri episcopatus ad tempus seculo I posterius, quod § sequenti ex Metensium præsulum catalogis determinare utcumque conabimur, referatur.

B

§ II. Episcoporum Metensium ordinatur chronotaxis, et sancti ætas utcumque determinatur.

Laudatus Chronici Metensis, ab Acherio editi, auctor, qui annos Sedis, a Paulo Diacono Foro-Julieni, primo Catalogi antistitum Metensium concinnatore, prætermisissos, cuiuslibet ejusdem civitatis episcopo assignavit, et secundum Chronologicam pontificum Romanorum et imperatorum seriem digessit, de S. Symeone septimo Metensium præsule ita scribit: Præfuit annis xxx ultimo tempore Antonini Pii, temporibus etiam Marci, Veri, Lucii Comodi imperatorum, tempore Aniceti, Sotheris et Eleutheri, obiit sub Eleuthero et Commodo imperatore. Annum ultimum Eleutheri Pontificis et Comodi, post patrem Marcum Aurelium imperantis, sextum Pagii Critici in Annales Baronii innectit anno Christi 185; post S. Symeonem collocat Sambatium, vel, ut nomen ejus apud Meurissium, episcopum Medaurensem et Metensis ecclesiæ suffraganeum, varie legitur, Sambacum, Sambatum, quem sedisse ait XVII annis sub Apostolicis Eleuthero, Victore, et Zephyrino, temporibus Lucii Comodi, Helvii Pertinacis et Severi. Annus ultimus Severi imperatoris et Zephyrini Papæ 15 secundum eundem Pagium incidit in annum Christi 211; post Sambatum recenset Rufum, Adelphum, Firminum, Leguncium, Auctorem, quem postremum Metensem Cathedram tenuisse, Attila Gallias depopulante, cum laudati

Nec Symeon in serie episcoporum Metensium septimus seculo II, nec Sambatius seculo III, ut quidam Catalogi volunt, Metis sederint;

F

Pauli

AUCTORE
C. G.

Pauli Diaconi et Sigeberti Gemblacensis Chronicis assertit; verum, præterquam quod 240 fere annorum, quot inter annum 211 Sambatii, ut vult Chronista, emortualem, et Attilanam Galliarum vastationem fluxerunt, spatium amplius sit, quam ut a quatuor episcopis Sambatium inter et S. Auctorem mediis, etiamsi hic jam aliquot annis ante Attilanam cladem forte sederit, impleri poterit, nisi sat diuturna Sedis vocatio excogitetur, nec S. Symeonem circa finem seculi II Commodo imperante, nec Sambatium circa initium seculi III sub imperatore Severo Metensi ecclesiæ præsedisse, sed eorum episcopatum multo serius collocandum esse Concilium Agrippinense ostendit.

cum Victor, in eadem serie quinto anno 346, uti ex Concilio Agrippinensi

B

12 Concilii huius, a variis Conciliorum collecto-ribus et nominatim a Labbeo tom. II col. 615 et sequentibus editi, Acta contra varias adversariorum, eadem ut dubia et suspecta traducentium, vel etiam ut falsa et supposititia plane reprobantium, objectiones, post Henschenium pluresque alios ejusdem Concilii insignes patronos, solide vindicavit Cornelius Byeus in Operis nostri tom. V Octobris a pag. 594, ubi lector dictum Concilium pro seculi IX aut X figmento haud habendum esse, sed vere locum habuisse probatum inveniet: in hac autem Synodo, quam anno 346 celebratum fuisse ei præfixa hæ notæ Chronologica: Post consulatum Amantii et Albini IV Idus Majas, ostendunt, nominatus ac inter episcopos, qui nomine suo interfuturos miserunt, recensetur Victor Mediomatricorum, seu Metensium: duos hujus nominis Antistites vulgati probatioris notæ episcoporum Metensium Catalogi exhibent, ordine videlicet quintum et sextum. Cum igitur ex Concilio Coloniensi consecrarium sit Victorem, seu primum, seu secundum, circa medium seculi IV Metensem sedem tenuisse, consecrarium ulterius fit, nec S. Symeonem nec Sambatium memoratis II et III seculis floruisse; cum in omnibus, quos consului, Metensium episcoporum Catalogis ambobus Victoribus postponantur. Ast, cum in episcoporum nomina, in Actis dictæ Synodi expressa, librorum vel imperitia vel oscitantia errores irrepisse ii etiam, qui vel maxime eam pro genuina habent, admittant et proinde, si quis, uti non timere posset, Victoris Mediomatricorum episcopi nomen erronee ibi signatum reperiri, arguat, argumentum a Concilio Agrippinensi ad figendam episcoporum Metensium Chronotaxim, petitum, elumbe prorsus fieret ac enerve, nihil esse, quod errorem hunc commissum esse magnopere suadeat, sed nomen Victoris in ejusdem Concilii Actis recte verosimilius legi hic ostendisse juverit.

et Sardicensi probatur,

13 Opinioni nostræ qua in Actis Concilii Agrippinensis Victoris nomen recte expressum arbitramur, non leviter stabilendæ subservit Synodus Sardicensis, quæ anno 347, post habitam Synodum Agrippinensem proxime sequenti, passim innectitur: missæ enim ad absentes episcopos, ut hujus Acta suffragio suo confirmarent, epistolæ Synodice inter Galliæ episcopos, ut videre est apud Labbeum tom. II col. 679, subscribere duo Victores sine expressione quidem Sedium suarum episcopatum,

hos tamen eosdem esse, qui in Actis Concilii Agrippinensis Victor Vangionum, seu Wormatiensium, et Victor Mediomatricorum seu Metensium nominantur, exinde persuasum habeo, quod cætera omnia episcoporum nomina (excipie Sanctini et Pancharii, quæ frustra hic quaeres) dictæ epistolæ Synodice subscripta reperiantur, quæ in Actis Concilii Agrippinensis leguntur expressa; itaque, cum, si error in nomen Victoris Metensis episcopi, in Synodo Agrippinensi expressum, irrepisset, futurum fuisse ut idem error in omnibus Concilii Sardicensis editionibus, in quibus, testante Pagio, in Critica, Victor constanter legitur, repetetur, haud sit verosimile, Victorem, qui in omnibus episcoporum Metensium Catalogis recensetur ordine quintus, cum paucos tantum Sedis annos hujus successorum cognomini idem Catalogi tribuant, in Concilio Agrippinensi vere partem habuisse, et suffragio suo Acta Concilii Sardicensis confirmasse consequitur.

14 Aliter quidem inter Majores nostros Henschenius in Commentario de S. Servato tom. III Maii pag. 214 et in exegesi historica de episcopatu Tungrensi et Trajectensi, ac etiam Sollerius in Commentario de S. Auctore tom. II Augusti pag. 556 et sequentibus senserunt, male in Concilio Agrippinensi Victorem legi, hujusque loco Auctorem, qui in Catalogis Metensium præsulium recensetur post Victorem octavum, legendum esse contendentes; et profecto si Actis S. Auctoris Metensis a Paulo Diacono seculo VIII, et Actis S. Servatii ab Herigero, seu potius Herigero, abbate Lobiensis in confinio seculi X et XI, conscriptis, quæ utraque S. Servatium ex peregrinatione Romana, quam ad avertendam imminentem ex Hunnica irruptione Galliis cladem Sanctus his Tungrensis episcopus susceperat, redeuntem ad S. Auctorem accessisset, eumque de futuro civitatis Metensis excidio commouisse produnt, atque ita duos hos Sanctos coævos faciunt, ad stipulari velimus, cum præter eum, qui seculo IV Concilio Coloniensi, Sardicensi et Ariminensi interfuit, alterum seculo V in Cathedra Tungrensi sedisse S. Servatium cum laudatis Majoribus nostris non arbitremur, in dictis Conciliis partem habuisse S. Auctorem, non vero Victorem, adeoque hujus nomen falso in iisdem expressum apparere, omnino fatendum est; ast quoniam, quæ laudatos Henschenium et Sollerium in hac eo facilius, quod communiorem tum, sed jam a plurimis eruditissimis re-jectam, de pluribus ecclesiis in Galliis seculo I fundatis, sententiam sequerentur, et secundum hanc Victorem diu ante Concilium Agrippinense ecclesiæ Metensi præfuisse putarent, induxerunt opinionem, S. Auctoris et S. Servatii Acta, spectata horum ætate, magnam facere fidem haud sint nata, hæc potius ex sæpe dictis Agrippinensi et Sardicensi Conciliis, quam ipsamet Concilia ex iisdem Actis corrigenda esse, meo quidem iudicio, probabilius est.

15 Ut vero prorsus ita censeam, non parum adhuc inde moveor, quod isthæc Pauli Diaconi et Herigeri de S. Servatio ad S. Auctorem accedente narratio non aliunde, quam ex iis, quæ S. Gregorius Turonensis lib. II Historiæ Francorum scripsit,

D

soluta una
quæ ex Actis
E

F

S. Auctoris

per

A per meras conjecturas nata fuisse videatur : egerat hic *Historia Francica* sanctus parens citati libri cap. v de Romana S. Servatii peregrinatione, deque percepta revelatione, qua Apud domini deliberationem prorsus sancitum esse, Chunos in Gallias advenire S. Servatium Romæ didicerat; tum relatis hujus Sancti reditu, obitu ac sepultura dictum caput v S. Gregorius finit : capite deinde sequenti aliam narrat revelationem de S. Stephani Metis oratorio his verbis : De quo Oratorio quæ a quibusdam audiui, narrare non distuli : ajunt enim, priusquam hi hostes venirent, vidisse VIRUM FIDELIEM in visu quasi conferentem cum Sanctis Apostolis Petro et Paulo Beatum levitam Stephanum de hoc (*Metensis civitatis*) excidio et dicentem : . . . quod si tantum facinus populi supererevit, ut aliud fieri non possit, nisi civitas tradatur incendio, saltem vel hoc Oratorium non cremetur; cui illi ajunt : Vade in pace, dilectissime frater, Oratorium tantum tuum carebit incendio. Has autem binas revelationes quarum priorem ex communi fama seu traditione S. Servatio, Romæ existentii, posteriorem vero, de qua dubitanter et ex particulari tantum quorundam narratione loquitur, non S. Servatio, sed Viro cuidam fidei, cujus nomen verosimiliter non habuit compertum, S. Gregorius adscribit, atque ita alteram ab altera studiose distinguit; Paulus vero Diaconus in unam confusus S. Servatio Romæ ostensas fuisse asserit, ex hac solum conjectura, qua VIRUM illum FIDELIEM, secundum mentem S. Gregorii a S. Servatio plane diversum, cui sanctus Turonensis antistes dictam de Metensi S. Stephani Oratorio revelationem cap. vi *Historia* suæ attribuerat, non alium fuisse putavit, quam S. Servatium, de cujus Romana peregrinatione, perceptaque de imminente Hunnorum in Gallias irruptione revelatione idem Sanctus cap. v. tractat; huic autem semel positæ conjecturæ aliam, qua Metensem episcopum de futura Metensis civitatis clade a S. Servatio communitum fuisse credidit, superaddere Paulo Diacono difficile non fuit; cumque præterea hic scriptor plures Hunnorum irruptiones in unam Attilanam cæteris famosiores, cum laudato S. Gregorio Turonensi confunderet, et Attila in Galliis saviente S. Auctorem Metensi ecclesie præsedisse aliunde forte nosceret, ex mox dictis male fundatis conjecturis facile ansam arripere potuit S. Servatium et S. Auctorem, ætate licet distinctos, et sub diversis Hunnorum irruptionibus viventes, consociandi.

et altera
quæ ex Actis
S. Servatii

16 Paulo Diacono satis consonat Harigerus, si excipias, quod ubi Diaconus ille Foro-Julienensis tam S. Servatium quam S. Auctorem Attilanæ in Gallias irruptioni coetaneos statuatur, Abbas hic Lobienensis, Attilæ diserte mentionem non faciens, ad alium anteriorem Hunnorum in Gallias ingressum, quem circa annum 384 accidisse probavit Henschenius ex verbis S. Ambrosii Maximo tyranno, conquerenti, quod Banto comes barbaros sibi immisisset, respondentis, quod non contra ipsum, sed adversus Juntungos, qui populabantur Rhætiæ, Hunnus accitus esset, utrumque istum Sanctum antistitem

referre videatur; cæterum eadem, qua Paulus Diaconus duas supra dictas revelationes, secundum mentem S. Gregorii Turonensis verosimiliter distinctas, in unam confudit, et S. Servatio adscripsit, laborat conjectura, eundem de mœnibus Metensis civitatis ultro ruentibus commentus est errorem, quo fit, ut Harigeri de S. Servatii ad S. Auctorem accessu narratio ex eodem Metensis Chronici auctore verosimiliter promanasse videatur, utque adeo rejectis hujus Chronistæ conjecturis, ruat quoque, quæ contra nostram, qua S. Servatium et S. Auctorem plurimum annorum intervallo disjunctos fuisse arbitramur, opinionem ex Harigero movetur, difficultas; nec obstat quod hic Chronici episcoporum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium concinnator antiquiora, quæ laudat, S. Servatii Acta præ oculis habuerit, atque ex his idcirco narrationem suam texuisse videri posset, quandoquidem se eis, si tamen ipsamet sat sincera fuerint, errores aliunde haustos immiscuisse, dum ipso narrationis suæ exordio S. Servatium, in serie episcoporum Tungrensium, uti hodieque non dubitant, primum, in eadem serie decimum fuisse asserit, eidemque coævum ex antiquis versibus, id tamen neutiquam, ut scite observavit Dolmansius Tom. IV Augusti pag. 40 num. 19, inveniuntibus, S. Lupum, episcopum Trecensem in Campania, perperam facit, sufficienter prodant.

17 Cum igitur sic habeat, erroresque hi, quos Harigerus inter multas a divina provisione tum temporis accensas faces, seu inter multos sanctos Viros ecclesiarum regimini tum temporis, quando videlicet, ut præmiserat, S. Servatius ecclesie Tungrensi præsidebat decimus, atque hic Sanctus quærebatur pro barbarica irruptione fieri reconciliatio, præpositus, S. Lupum recensens, atque ita hunc antistitem, Attila Gallias depopulante, Trecensem ecclesiam indubitate moderantem, S. Servatio æqualem statuens, committit, ab antiquioribus S. Servatii Gestis, si hæc sincera fuerint, abfuerint, et proinde aliunde ab hoc auctore in suam de S. Servatio lucubrationem sint illati, ipsam quoque de S. Servatio ad S. Auctorem accedente narrationem Harigerum aliunde, et quidem ex Pauli Diaconi Chronico mutuasse, errores, quos num. 15 notavimus, utrisque communes admodum verosimile efficiunt, præsertim, cum in præfixa Operi suo Præfatione, se Leodiensis Sedis Pontificum tempora et gesta, quæ undecumque potuere corradî, ad sua usque tempora collegisse, palam faciat: atque hinc ulterius, quemadmodum ea, quæ Paulus Diaconus de S. Auctore, a S. Servatio, Roma redeunte, de imminente Metensis civitatis clade communito, comminiscitur, incertis, ut ante observavimus, videntur inniti conjecturis, incerta quoque esse et dubia, quæcumque Harigerus de S. Servatii ad sanctum Auctorem accessu memoriæ prodit, consequitur. Neque hæc minus falsitatis suspecta forent, etsi etiam secus ac opinamur, ex Pauli Diaconi Chronico ab Harigero haud essent deprompta: præterquam enim quod hic scriptor plurima, a veritate longissime devia, uti eruditus hodieque passim no-

AUCTORE
C. G.

E

contra mo-
vetur, diffi-
cultate,

F

tum

AUCTORE
C. G.

tum est, in litteras miserit, atque etiam in rebus S. Servatii ætate posterioribus sit hallucinatus, a SS. Servatii et Auctoris episcopatu tot seculis vixit remotus, ut quæ de hisce sanctis episcopis scribit, nisi sat firmo antiquiorum monumentorum testimonio confirmari queant, sint vel parvi dumtaxat in pretio habenda, vel etiam prorsus contemnenda; atque ita modo fit, ut ex incerto et dubiæ admodum fidei Harigeri testimonio S. Servatium et S. Auctorem synchronos fuisse, et idcirco hujus posterioris nomen, Victori, in Conciliis Agrippinensi et Sardicensi expresso, substituendum esse, evinci nullatenus possit.

floruerit :

18 Sane nec Harigeri nec Pauli Diaconi auctoritas remorata est Sigebertum Gemblacensem, ne hic scriptor, quem exarata ab eis Chronica verosimiliter non latuerunt, sanctos illos Metensem et Tungrensem episcopos ætate disjungeret ad annum 453 de Attilana clade ita scribens : Auctor episcopus captivatur; et proxime subjungens : Hoc excidium Galliis impendere Servatius Tungrensis longe ante in spiritu præviderat, et Romæ a Petro apostolo hoc judicium Dei inevitabile fore didicerat : igitur etiam, cum inter hujus Tungrensis episcopi Roma reditum et sanctum obitum parvum admodum temporis intervallum intercessisse ex S. Gregorii Turonensis Historiæ Francorum citato lib. II cap. v sufficienter pateat, longe ante hoc excidium, quod, ut laudatus Sigebertus innuit, longe ante prævidit, et longe ante . . . Romæ . . . inevitabile fore didicit, adeoque etiam longe ante, quam S. Auctor ecclesiæ Metensi episcopali munere præsideret, anno videlicet 384, circa quem annum initium habuisse videntur prænuntiata Galliarum strages, S. Servatius vivere desiit; atque ita quidem S. Servatium et S. Auctorem ætate fuisse disjunctos, ut prior circa memoratum annum 384, quem ei emortualem ex Wendelino Henschenius assignavit, obierit, posterior vero sub illatam ab Attila circa annum 451 Galliis stragem, uti docet laudatus Sigebertus ac etiam Paulus Diaconus, quamvis erronee S. Servatium ad idem tempus referat, vixerit, et proinde a vero aberrasse Harige-

B

C

rum et Paulum Diaconum, qui eos consociarunt, persuasum mihi habeo, donec vel Valesii sequaces ex certioribus monumentis Servatium quemdam secundum circa medium seculi v in cathedra Tungrensi sedisse ostenderint, vel donec, ut Henschenius posuit, S. Auctorem et S. Servatium seculo iv coævos fuisse, majori quam Pauli Diaconi et Harigeri auctoritate, quæ, spectatis hactenus hoc § dictis, magnopere officere nequit, quominus Victorem eodem seculo iv in Conciliis Agrippinensi et Sardicensi vere partem habuisse, uti omnia utriusque Concilii exemplaria demonstrant, verosimillimum maneat, probatum detur.

19 Jam vero quoniam Victor in serie episcoporum Metensium quintus anno 346, ut hujus nomen sæpe dictis Conciliis Agrippinensi et Sardicensi subscriptum ostendit, ecclesiæ Metensi præderit, patet enormiter hallucinatum fuisse Chronistam Metensem apud Acherium, dum S. Symeonis obitum circa finem seculi II, et Sambatii hujus proximi successoris circa initium seculi III collocavit : non immerito itaque reliquam ejus Chronotaxim, cum annos primorum illorum antistitem pro arbitrio assignasse, eosque immodice auxisse videatur, ut primum ejusdem sedis episcopum S. Clementem ad Apostolorum tempora reduceret, rejicimus, eamque rectius hoc modo ordinamus, ut novem Metensis ecclesiæ præsules S. Auctorem Attilæ coætaneum inter et S. Sperum seu Hesperium Concilio Claromontano, anno 535 habito, subscriptum mediis spatium 80 circiter annorum impleverint; spatium vero, quod reperitur inter annum 451 et 347, sufficiens est, ut eo tempore sedere poterint partim S. Auctor et S. Victor et inter hos octo posterioris successores. Porro cum a S. Victore usque ad Sanctum nostrum Cœlestium duo tantum episcopi numerentur mediis, sancti videlicet Patiens et Felix, detur his singulis decennium, Sancti nostri episcopatus longe ab Apostolorum temporibus remouendus erit, ejusque obitus circa annum 320, cui calculo adherere etiam videntur Gallix Christianæ auctores tom. XIII col. 679, quem tomum postquam hic Commentario prelo jam paratus esset, nacti sumus, collocari poterit.

ex quo sequitur, Sanctum nostrum circa annum 320 verosimiliter obiisse.

B

F

Nota 26.